

<https://hawzahnews.com/x5W43>

۳۰ شهریور ۱۳۹۷ - ۰۹:۴۰

کد خبر: 461091

تربیت اسلامی (۵۱)؛

از آداب عیادت بیمار تا ثواب این دستور اخلاقی

حوزه/ یکی از نکته های اخلاقی و نشانه های اخلاق حسنه و حسن سلوک با مردم، عیادت بیمار است که در شرع مقدس اسلام در این باره اصرار فراوان شده است. عیادت بیمار از حقوقی است که مسلمانان بر یکدیگر دارند که لازم است نسبت به ادای آن خود را موظف بدانند.

به گزارش خبرگزاری «حوزه»، تربیت اسلامی از توصیه های بزرگان دین برای مسلمانان است که در شماره های گوناگون، بخش های مختلفی را تقدیم حضور مخاطبان گرامی خواهیم کرد.

* عیادت بیمار

یکی از نکته های اخلاقی و نشانه های اخلاق حسنه و حسن سلوک با مردم، عیادت بیمار است که در شرع مقدس اسلام در این باره اصرار فراوان شده است. عیادت بیمار از حقوقی است که مسلمانان بر یکدیگر دارند که لازم است نسبت به ادای آن خود را موظف بدانند.

حضرت علی - علیه السلام - از قول رسول خدا - صل الله علیه و آله و سلم - نقل می کند که آن حضرت فرمود:

«للمسلم علی اخیه ثلاثون حقاً لا براءة له منها الا بالاداء أو العفو یغفر زلته و یرحم عبرته... و یعود مرضته...» [1]

هر مسلمانی نسبت به مسلمان دیگر 30 حق دارد که باید آنها را انجام دهد و از این حقوق رهایی نخواهد یافت جز اینکه آنها را ادا کند و یا آنکه برادر مسلمانش از او درگذرد... و از جمله آنها این است که هنگام بیماری از او دیدن کند... .

در حدیث دیگری می خوانیم که معلی بن خنیس می گوید: به امام صادق - علیه السلام - عرض کردم: حق مسلمان بر مسلمان چیست؟ فرمود:

برای او هفت حق است که همه آنها بر عهده برادرش واجب است و اگر چیزی از آن حقوق را ضایع کند و وظیفه اش را انجام ندهد از ولایت و اطاعت خدا بیرون رفته و از بندگی خدا بهره ای نبرده است. عرض کردم: قربانت گردم، آن حقوق کدام است؟ فرمود: ای معلی! من بر تو نگرانم؛ می ترسم این حقوق را ضایع کنی و مراعات نمایی، بدانی و عمل نکنی. عرض کردم: نیرویی جز از خدا

نیست (امید آن دارم که با کمک خداوند بتوانم به وظیفه ام عمل کنم. امام صادق - علیه السلام - در این روایت هفت حق را برای او برشمرد و) فرمود: آسانترین آن حقوق این است که آنچه برای خود دوست داری برای او هم دوست داشته باشی و آنچه برای خود نمی پسندی برای او نیز نپسندی... و حق هفتم آن است که قسمش را ادا کنی (یعنی حقی (کفاره) که به وسیله قسم بر عهده او قرار گرفته است ادا نمایی) و دعوتش را بپذیری و در هنگام بیماری از او عیادت کنی. [2]

همچنین در حدیث دیگری آمده است که امام صادق - علیه السلام - از پدران بزرگوار خود نقل کرده است که پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله و سلم - فرمود:

«للمؤمن علي المؤمن سبعة حقوق واجبة من الله عزوجل... و ان يعودہ فی مرضه.» [3]

مؤمن نسبت به مؤمن هفت حق دارد که باید ادا کند... و یکی از آنها دیدار او در حال بیماری است.

از پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله و سلم - نقل شده است که فرمود:

«من حق المسلم علي المسلم اذا لقيه ان يسلم عليه و اذا مرض ان يعودہ و اذا مات ان یشیع جنازته.» [4]

حق مسلمان بر مسلمان آن است که وقتی او را ببیند سلام کند و چون بیمار شود از او عیادت نماید و هنگامی که بمیرد جنازه اش را تشییع کند.

ثواب عیادت بیمار

درباره ثواب عیادت بیمار نیز روایاتی رسیده است که به عنوان نمونه به چند مورد اشاره می کنیم.

امام هشتم - علیه السلام - فرمود:

«ایما مؤمن عاد اخاه فی مرضه فان کان حین یصبح شیعه سبعون الف ملک فاذا قعد عنده غمرته الرحمة و استغفروا له حتی یمسی و ان کان مساء کان له مثل ذلك حتی یصبح.» [5]

هر مؤمنی که مؤمنی را در بیماری اش عیادت کند، اگر صبح باشد هفتاد هزار ملک او را تشییع (بدرقه و همراهی) کنند و چون نزد او بنشینند رحمت (خدا) او را فرا گیرد و تا شب برای او استغفار کنند، و اگر شب باشد همین اجر تا صبح برای او خواهد بود.

در حدیث دیگری می خوانیم که رسول گرامی - صلی الله علیه و آله و سلم - فرمود:

«ایما مؤمن عاد مریضاً خاض فی الرحمة فاذا قعد عنده استنقع فیها فاذا عادہ غدوة صلی علیه سبعون الف ملک الی ان یمسی و ان عادہ عشية صلی علیه سبعون الف ملک حتی یصبح.» [6]

هر مؤمنی که به دیدار بیماری برود در رحمت خدا وارد می شود و زمانی که نزد آن بیمار بنشینند در رحمت خدا فرو می رود. اگر صبحگاهان به عیادت او برود هفتاد هزار فرشته تا شام او را دعا می کنند و اگر شامگاهان از وی عیادت کند تا صبح هفتاد هزار فرشته به او دعا می کنند.

در روایت دیگری از رسول خدا - صلی الله علیه و آله و سلم - آمده است که فرمود:

«اذا عاد الرجل اخاه المسلم مشی فی خرافة الجنة حتی یجلس فاذا جلس غمرته الرحمة فان کان غدوة صلی علیه سبعون الف ملک حتی یصبح.» [7]

شخصی که به عیادت برادر مسلمان خود می رود در میان میوه های چیده شده بهشتی راه می رود و هنگامی که نزد بیمار بنشینند رحمت خدا او را فرا می گیرد. اگر صبح به دیدن او برود تا روز دیگر هفتاد هزار فرشته بر او دعا می کنند.

مرحوم سیّد رضی نیز در این باره روایتی از رسول خدا - صلی الله علیه و آله و سلم - نقل می کند که فرمود:

«من عاد مریضاً لم یرر، یخوض الرحمة حتی یجلس فاذا جلس اغتمس فیها.» [8]

کسی که به عیادت بیمار می رود همیشه در میان رحمت الهی راه می رود تا بنشیند، آنگاه که نزد بیمار نشست غرق در رحمت خدا می گردد.

از صحابه خواجه اي بيمار شد واندر آن بيماري او چون تار شد
مصطفي آمد عيادت سوي او چون همه لطف و كرم بُد خوي او
در عيادت رفتن تو فايده است فايده آن باز بر تو عايده است[9]

عيادت بيمار وسيله روا شدن حاجت

از برخي روايات استفاده مي شود كه دعا بر بالين بيمار به اجابت نزديكتر است زيرا لطف و عنايت خاص خداوند به همراه دلهاي شكسته است و مؤمن بيمار از اين فضيلت برخوردار مي باشد:

پيامبر اكرم - صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ - فرمود:

روز قيامت خدای عزوجل بنده اي از بندگان خود را ملامت مي كند و مي فرمايد: اي بنده من! چه چيز تو را بازداشت از عيادت من آن هنگام كه بيمار شدم (: چرا به عيادت من نيامدي)؟ عرض مي كند: خدايا! تو خالق جهاني، درد و ناراحتي و مرض درباره تو معنا ندارد، تو منزه اي از اينكه مريض شوي. مي فرمايد: برادر مؤمن تو بيمار شد و به عيادتش نرفتي. به عزت و جلالم سوگند، اگر به دیدنش مي رفتي مرا نزد او مي يفتي و هر حاجتي داشته بري آوردم و اين به خاطر احتراممي است كه بنده مؤمن نزد من دارد و من خدای رحمان و رحيمم. [10]

مولوي اين حديث را به نظم درآورده است با اين تفاوت كه مي گويد خدای متعال به حضرت موسي وحی كرد. آنگاه قسمت اول حديث را تحت اين عنوان «چرا به عيادت من نيامدي» به نظم درآورده و مي گويد:

آمد از حق سوي موسي اين عتيب

كان طلوع ماه تو ديده زجيب

مشرقت كردم ز نور ايزدي

من حقم رنجورگشتم نامدي

گفت سبحانا تو پاكي از زيان

اين چه رمز است اين بكن يارب بيان

باز فرمودش كه در رنجوريم

چون نپرسيدي تو از روي كرم

گفت يارب نيست نقصاني تو را

عقل گم شد اين گره را برگشا

گفت آري بنده خاص گزين

گشت رنجور او منم نيكو بين

هست معذوريش معذوري من

هست رنجوريش رنجوري من

هركه خواهد همنشيني با خدا

ا و نشيند در حضور اهليا[11]

دعايي از صحيفه

و به خاطر اهمیت این وظیفه سنگین و حق واجب است که حضرت سجّاد - علیه السّلام - آنگاه که همسایگان و دوستان خود را یاد می کند از خدای متعال به استغاثه می خواهد که به آنان توفیق دهد تا از بیماران خود عیادت کنند، آنجا که می گوید:

«اللهم صلّ علي محمد و اله و تولّني في جيرانني و موالِي العارفين بحقنا و المناذرين لاعدائنا بافضل ولايتك و وفقهم لاقامة سنّتك و الاخذ بمحاسن ادبك في ارفاق ضعيفهم و سدّ خلّتهم و عيادة مريضهم...» [12]

خداوند! به روان مقدس محمد و آل محمد رحمت فرست و مرا در ادای حقوق همسایگان و دوستانم که شناسای حق مایند و با دشمنان ما در ستیز هستند به برترین وجه یاری ده و توفیقشان عطا کن تا سنّتهای مقدس تو را بر پای دارند و به آداب پسندیده تربیت شوند و به آنان توفیق ده تا دست حمایت به سوی مستمندان پیش آورند و قوّت خویش را در راه کمک ضعفا به کار برند، به دوستی تیره بختان برخیزند و از بیمارانشان عیادت کنند.

آداب عیادت بیمار

دیدار بیمار آدابی دارد که هنگام عیادت باید آنها را رعایت کرد و از جمله آن آداب، هدیه است که در این مورد به بیان يك روایت اکتفا می شود:

بعضی از دوستان امام صادق - علیه السّلام - به دیدن بیماری می رفتند. در بین راه به امام صادق - علیه السّلام - برخوردند، فرمود:

کجا می روید؟

- عیادت مریض.

- آیا برای مریض هدیه ای از قبیل سیب، به، اترج یا مقدار کمی عطریا قطعه ای از عود با خود می برید؟

- نه.

- مگر نمی دانید هدیه بردن مایه آرامش خاطر بیمار می شود؟ [13]

همچنین رسول گرامی - صلی الله علیه و آله و سلم - درباره بردن هدیه برای بیمار فرمود:

«من اطعم مریضاً شهوته اطعمه الله من ثمار الجنة.» [14]

هر کس بیماری را به آنچه که دوست دارد اطعام کند خداوند متعال از میوه های بهشت به او خواهد داد.

آداب نشستن نزد بیمار

کسانی که به دیدار بیمار می روند وقتی نزد او می نشینند باید این نکات را رعایت کنند:

- دعا برای بیمار:

رسول گرامی اسلام - صلی الله علیه و آله و سلم - فرمود:

«عودوا للمرضي و اتبعوا الجنائز یذکرکم الاخرة و تدعوا للمريض، فتقول اللهم اشفه بشفائك و داوه بدوائك و عافه من بلائك.» [15]

بیماران را عیادت کنید و در تشییع جنازه ها شرکت نمایید که این کار آخرت را به یاد شما می آورد و برای بیمار دعا کنید و بگویید: خدایا! او را به شفای خود شفا مرحمت کن و به دواي خویش مداوا فرما و از بلاي خود او را در امان بدار. [1]. بحارالانوار، چاپ بیروت، ج 71 / صفحه 236.

[2]. اصول کافی، ج 2 / صفحه 169، حدیث 2.

[3]. بحارالانوار، چاپ بیروت، ج 71، صفحه 222؛ امالی صدوق، صفحه 36، مجلس 9، حدیث 2.

[4]. مکارم الاخلاقی، چاپ بیروت، صفحه 359.

[5]. همان، صفحه 361.

[6]. بحارالانوار، چاپ بیروت، ج 78 / صفحه 225.

[7]. كنزالعمال، ج 9 / صفحه 91، حديث 25125.

[8]. المجازات النبويّة، صفحه 250.

[9]. مثنوي معنوي، دفتر دوم، صفحه 300.

[10]. سفينة البحار، ج 2 / صفحات 534 و 535؛ مكارم الاخلاق، چاپ بيروت، صفحه 360، با اندكي تفاوت.

[11]. مثنوي معنوي، دفتر دوم، صفحات 300، 301.

[12]. صحيفه سجاديّه، دعاي 26.

[13]. وسائل الشيعه، ج 2 / صفحه 643، باب 17؛ مكارم الاخلاق، چاپ بيروت، صفحه 361.

[14]. بحارالانوار، چاپ بيروت، ج 78 / صفحه 224؛ كنزالعمال، ج 9 / صفحه 97، حديث 25157.

[15]. بحارالانوار، چاپ بيروت، ج 78 / صفحه 224.

@#@

و در حديث ديگري فرمود:

«إذا دخل احدكم علي اخيه عائداً له فليدع له و ليطلب منه الدّعاء فانّ دعائهُ مثل دعاء الملائكة.» [1]

زمانی که یکی از شما به عیادت برادر دینی خود می رود باید برای او (: بیمار) دعا کند و از او نیز بخواهد برای وی (: عیادت کننده) دعا کند که دعای بیمار مثل فرشته است.

- تقویت روحی:

یکی دیگر از آداب عیادت بیمار این است که انسان او را دلداري دهد و روحیه اش را تقویت کند و با

گفتن مطالبی (از این قبیل که بزودي کسالت و بیماریت برطرف خواهد شد، خدا به تو صحت و عافیت می دهد تا به زندگي خود ادامه دهی و...) به او آرامش خاطر ببخشد، چون بعضی از افراد هنگام بیماری روحیه خود را از دست می دهند تا آن حد که از زندگي مأیوس می شوند، به این جهت باید آنها را امیدوار کرد.

پیامبر اکرم - صلی الله علیه و آله و سلم - فرمود:

«إذا دخلتم علي المريض فنفسوا له في الاجل فانّ ذلك لا یردُّ شیئاً و هو یطیب النّفس.» [2]

هنگامی که از بیمار دیدن می کنید او را به زندگي امیدوار سازید، این کار گرچه مقدرات را تغییر نمی دهد و مانع از مرگ نمی شود اما وسیله آرامش خاطر بیمار است.

به همین جهت، وقتی آن بزرگوار به عیادت سلمان فارسی آمد و خواست از بالین او برخیزد فرمود:

«یا سلمان کشف الله ضرک و غفر ذنبک و حفظک في دینک و بدنک الي منتهي اجلك.» [3]

ای سلمان! خداوند رنج تو را برطرف سازد و گناهت را ببخشد و دین و بدن تو را تا آخر عمرت محفوظ نگه دارد.

- کوتاه کردن دیدار:

از نکته های دیگری که باید هنگام عیادت بیمار رعایت شود کوتاه کردن زمان عیادت بیمار است مگر اینکه خود او بخواهد.

امیرمؤمنان - علیه السلام - فرمود:

«انّ من اعظم اعراضاً عن الله لمن اذا عاد اخاه خفف الجلوس الا ان یكون المريض یحبّ ذلك و یریده.» [4]

از دیدار کنندگان بیمار آن کس بیشتر اجر می برد که کمتر نزد او بنشیند جز در صورتی که خود بیمار به ماندن مایل باشد.

بخصوص گاهی از اوقات که انسان به عیادت بیمار می رود ممکن است روی جهل و نادانی و جهات دیگر چندان بیمار را خسته کند که عیادت او از خود مرض رنج آورتر باشد.

امام صادق - علیه السلام - می فرماید:

«... فَأَنَّ عِيَادَةَ النَّوْكَي أَشَدُّ عَلَي الْمَرِيضِ مِنْ وَجَعِهِ.» [5]

... دیدار نادان و احمق برای بیمار از خود مرض سخت تر و دشوارتر است.

به همین جهت در حدیث دیگری فرمود:

«اعظمکم اجراً فی العیادة اخفکم جلوساً.» [6]

از عیادت کنندگان آن که کمتر نزد بیمار بنشینند، اجر و پاداشش بیشتر است.

عیادت کامل:

نکته دیگری که در آداب عیادت بیمار باید رعایت شود کیفیت برخورد با اوست که باید همراه با اظهار محبت و ملاحظت باشد. در این باره نیز روایاتی رسیده است.

رسول خدا - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ - فرمود:

«تمام عیادة المریض ان یضع یده علیه و یساله کیف هو.» [7]

عیادت کامل آن است که عیادت کننده دست روی بدن بیمار گذاشته و حال او را بپرسد.

و نیز فرمود:

«تمام عیادة المریض ان یضع احدکم یده علیه و یساله کیف انت؟ کیف اصبحت و کیف امسیت؟ و تمام تحیتکم المصافحة.» [8]

عیادت کامل آن است که دستت را بر بدن بیمار نهی و از او احوالپرسی کنی، و کامل ترین درود و تحیت مصافحه کردن (دست یکدیگر را فشردن) است.

امیرمؤمنان - علیه السلام - فرمود:

«من تمام العیادة ان یضع العائدُ احدي یدیة علی یدی المریض او علی جبهته.» [9]

عیادت کامل آن است که عیادت کننده يك دست خود را روی دستهای بیمار یا بر پیشانی او بگذارد.

و نیز فرمود:

«تمام العیادة للمریض ان تضع یدک علی ذراعیه و تعجل القیام من عنده.» [10]

بهترین عیادت این است که دست روی دستهای بیمار بگذاری و زود برخیزی و بروی.

- توقع پذیرایی از بیمار نداشتن:

از آنجا که هدف از عیادت بیمار اظهار محبت و ادای حقوق اخوت و کسب اجر و ثواب است کسی که به دیدن بیمار می رود نباید از او انتظار پذیرایی داشته باشد، زیرا بیمار خود گرفتار بیماری است و خانواده اش نیز گرفتار پرستاری از او هستند؛ بنابراین عیادت کنندگان خود باید به کمک آنها بشتابند نه آنکه زحمت افزا باشند و باری بر دوش آنها بگذارند. از این رو:

«نهی رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ ان یأکل العائد عند العلیل فیحبط الله اجر عیادته.» [11]

پیامبر - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَ آلِهِ وَ سَلَّمَ - از خوردن چیزی نزد بیمار نهی کرده است زیرا این سبب می شود که پاداش خود را از بین ببرد.

[1] . مکارم الاخلاق، چاپ بیروت، صفحه 361

[2] . بحارالانوار، چاپ بیروت، ج 78 / صفحه 225

[3] . مكارم الاخلاق، صفحه 361

[4] . وسائل الشيعه، ج 2 / صفحه 642؛ مكارم الاخلاق، چاپ بيروت صفحه 360 باندكي تفاوت

[5] . همانها

[6] . مكارم الاخلاق، صفحه 361

[7] . ميزان الاعتدال ذهبي، ج 3 / صفحه 7

[8] . مكارم الاخلاق، صفحه 359

[9] . همان، صفحه 360

[10] . مكارم الاخلاق، صفحه 360؛ وسائل الشيعه، ج 2 / صفحه 642 با اندكي تفاوت

[11] . دعائم الاسلام، ج 1 / صفحه 218؛ بحارالانوار، چاپ بيروت، ج 78 / صفحه 228

* نويسنده : محمد رضا مهدوي كني

* منبع: مركز مطالعات و پاسخگويی به شبهات حوزه علميه قم

تمامی حقوق این سایت برای خبرگزاری حوزه محفوظ است.

بازنشر مطالب خبرگزاری حوزه در سایر خبرگزاری‌ها و روزنامه‌ها بدون ذکر منبع آزاد است.

